

CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN NGHIÊN CỨU XÂY DỰNG CÁC HỆ GIÁ TRỊ

Vừa qua Chương trình nghiên cứu khoa học trọng điểm cấp Bộ: *Xây dựng hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa và chuẩn mực con người gắn với giữ gìn, phát triển hệ giá trị gia đình Việt Nam trong thời kì mới* đã tiến hành Hội thảo khoa học “Cơ sở lý luận và thực tiễn nghiên cứu xây dựng các hệ giá trị” với mục tiêu: xác định rõ cơ sở lý luận và thực tiễn nghiên cứu xây dựng các hệ giá trị trong giai đoạn hiện nay, nhằm triển khai thực hiện chương trình sau khi đã được phê duyệt vào cuối tháng 11/2022. Nhiệm vụ cơ bản của Chương trình là triển khai các nghiên cứu từ nay đến đầu năm 2025, góp phần thực hiện nhiệm vụ quan trọng đã được ghi trong Văn kiện Đại hội lần thứ XIII (năm 2021) của Đảng: “Tập trung nghiên cứu xác định và triển khai xây dựng hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa và chuẩn mực con người gắn với giữ gìn, phát triển hệ giá trị gia đình Việt Nam trong thời kì mới” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, tr. 143).

Nội dung chính của Hội thảo tập trung vào: *Thứ nhất*, xác định cơ sở lý luận và thực tiễn về giá trị, hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa, giữ gìn và phát triển hệ giá trị gia đình và các chuẩn mực con người

Việt Nam góp phần làm cơ sở cho việc xác định và triển khai xây dựng, giữ gìn và phát huy, phát triển các hệ giá trị đó trong giai đoạn từ năm 2021 - 2030 với tầm nhìn đến năm 2045. *Thứ hai*, nghiên cứu lý luận về hệ giá trị, hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa, giữ gìn và phát triển hệ giá trị gia đình và các chuẩn mực con người Việt Nam truyền thống trên các phương diện, lĩnh vực, giới, tầng lớp xã hội, vùng miền khác nhau.

Các nội dung trên được cụ thể hóa thành 6 vấn đề chính sau đây:

(1) Tính tất yếu của việc nghiên cứu, xác định và triển khai xây dựng hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa, chuẩn mực con người và hệ giá trị gia đình Việt Nam trong thời kì mới.

(2) Lý luận về các cách tiếp cận, phân loại về giá trị, hệ giá trị.

(3) Cơ sở lý luận và thực tiễn của việc nghiên cứu, xác định và triển khai xây dựng hệ giá trị quốc gia.

(4) Cơ sở lý luận và thực tiễn của việc nghiên cứu, xác định và triển khai xây dựng hệ giá trị văn hóa.

(5) Cơ sở lý luận và thực tiễn của việc nghiên cứu, xác định và triển khai xây dựng chuẩn mực con người Việt Nam.

(6) Cơ sở lý luận và thực tiễn của việc nghiên cứu, xác định và triển khai xây dựng hệ giá trị gia đình Việt Nam.

Đây là hội thảo chuyên sâu về giá trị của Chương trình kể từ sau hội thảo quốc gia

về Hệ giá trị ngày 28/11/2022 do 4 cơ quan đồng chủ trì là Ban Tuyên giáo Trung ương, Hội đồng Lý luận Trung ương, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch cùng Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam tổ chức. Các báo cáo đã trình bày và các ý kiến trao đổi tại Hội thảo cũng như nội dung của hơn 30 báo cáo được gửi đến Ban Tổ chức đều tập trung vào những vấn đề trên. Các báo cáo và các ý kiến thảo luận đã lưu ý đến các cách tiếp cận cần có khi nghiên cứu xác định và triển khai xây dựng các hệ giá trị. Nội hàm các thuật ngữ giá trị và hệ giá trị với tính cách là một trong những nội dung lý luận cơ bản được thảo luận khá nhiều. Đặc biệt, các ý kiến đã dựa vào Bài phát biểu của Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng tại Hội nghị văn hóa toàn quốc ngày 24/11/2021 về các hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa, hệ giá trị gia đình và hệ giá trị con người để phân tích và luận giải nội hàm các giá trị đã được đề cập trong bài phát biểu.

Phát biểu kết luận Hội thảo, Chủ nhiệm Chương trình và cũng là chủ trì Hội thảo, PGS.TSKH. Lương Đình Hải nhấn mạnh: Hệ giá trị Việt Nam bao hàm nhiều hệ giá trị cấu thành được phân định theo nhiều góc độ tiếp cận khác nhau, như hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa, hệ giá trị cộng đồng, hệ giá trị tộc người, hệ giá trị đạo đức, hệ giá trị gia đình, hệ giá trị con người, v.v.. Hiện chưa thể cùng lúc nghiên cứu xác định tất cả các giá trị và các hệ giá trị trong hệ thống hệ giá trị Việt Nam. Trong Hội thảo này và những hội thảo, tọa đàm

tiếp theo, các chuyên gia, các nhà khoa học sẽ tiếp tục tập trung nghiên cứu, thảo luận những giá trị cốt lõi trong các hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa, hệ giá trị gia đình, hệ giá trị và chuẩn mực con người Việt Nam hiện nay. Ở nước ta, thuật ngữ *Hệ giá trị* chưa có nội hàm thống nhất trong giới nghiên cứu với tính cách là một khái niệm khoa học chặt chẽ, chính xác như nhiều khái niệm khác trong các ngành khoa học xã hội. Có giá trị vĩnh hằng, nhưng vị trí trong thang bậc hệ giá trị cũng không cố định, nội hàm có những biến đổi nhất định, lại có giá trị chỉ là giá trị trong một giai đoạn lịch sử nào đó, sau đó mất đi, có giá trị mới xuất hiện do những điều kiện mới hình thành.

Trên bình diện chung, giá trị là những sự vật, hiện tượng, quá trình, hay tất cả những thứ được con người xem là có ý nghĩa nhất định, ít nhiều, đối với sự tồn tại, vận động và phát triển của con người, xã hội. Nó bao hàm cả mặt chủ quan lẫn khách quan, gắn bó chặt chẽ, không tách rời nhau. Các giá trị và hệ giá trị cũng là sản phẩm quá trình nhận thức của các chủ thể xã hội khác nhau. Nhận thức và hoạt động càng phát triển thì các hệ giá trị càng được khai mở, các giá trị càng nhiều thêm, phong phú thêm, đa dạng hơn. Con người trong xã hội hiện đại đương nhiên biết đến, hiểu rõ nhiều giá trị hơn con người cổ đại. Các giá trị trong xã hội tạo nên hệ thống giá trị, trong đó mỗi giá trị có vị trí, thang bậc xác định. Nhưng vị trí, thang bậc đó không phải là nhất thành bất biến

mà là thay đổi theo những điều kiện và hoàn cảnh nhất định. Khi các quan hệ xã hội thay đổi thì trật tự, thang bậc, hệ giá trị, cũng sẽ bị thay đổi.

Hệ giá trị dù có biến đổi thường xuyên, liên tục, nhưng cũng có độ trễ so với những biến đổi của các điều kiện, hoàn cảnh lịch sử cụ thể. Nó có tính ổn định tương đối, có sự bền vững, bất biến, “trường tồn” ở những mức độ và phạm vi nhất định. Hệ giá trị được lưu giữ, truyền bá từ thế hệ này sang thế hệ khác, trở thành tài sản, hành trang của các thế hệ, mang suốt cuộc đời. Nó trở thành thước đo hành vi, hoạt động của mỗi con người, cộng đồng trong xã hội, của từng thời kì lịch sử cụ thể, là “khuôn mẫu” để mỗi người và cả cộng đồng định hướng cho các hành vi và hoạt động của mình. Các giá trị và hệ giá trị có các chức năng cơ bản: nhận thức, đánh giá, định hướng (khuôn mẫu), động lực, giáo dục. Nhưng,

lợi ích của các chủ thể xã hội là một trong những yếu tố quan trọng nhất quyết định sự định hình hay gạt bỏ một giá trị cụ thể nào đó, làm thay đổi trật tự và toàn bộ bảng giá trị nói chung ở những thời kì lịch sử xác định.

Hệ giá trị Việt Nam là nguồn lực nhân văn đặc biệt từ bao đời nay đã được khai thác, sử dụng, phục vụ phát triển đất nước, con người và xã hội. Nguồn lực ấy, các hệ giá trị ấy, khác với các nguồn lực khác, với các yếu tố đầu vào khác của sản xuất, là chúng càng được sử dụng càng trở nên phát triển, bất tận, dùng không hết, cùng lúc có thể được nhiều người dùng, cả thế hệ có thể cùng sử dụng. Khai thác, phát huy, phát triển hệ giá trị Việt Nam phục vụ phát triển đất nước là nhiệm vụ cực kì quan trọng trong giai đoạn hiện nay.

Lương Hải